

UM FØROYA FYRSTU BÚSETING

Danski fornfrøðingurin og inspektørur á »Nationalmuseet« í Keypmannahavn, 2. deild, Knud Krogh, setir í hesi greinini eitt stórt spurnartekin við niðurstøðuna hjá Jóhannesi Johansen, sum í doktararitgerð hefur víst á, at verulig búseting hefur verið í Føroyum undan norrønu niðurstøðuni.

Knud J. Krogh

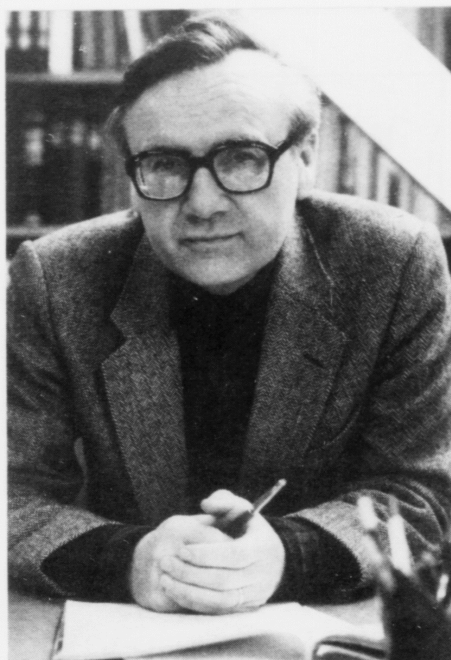
Í Mondli nr. 1 1982 stóð ein grein við stortiðindakenda heitinum »Kornvelting í Mykinesi 200 ár undan Grími Kamban«. Við øðrum orðum — talan skuldi vera um, at fólk høvdu sett búgv og millum annað velt korn í Føroyum longu tvey hundrad ár undan norrønu búsetingini. Ikki kann noktast fyri, at hesi tíðindi vóru nýggj og kollveltandi. Glómur áttu at vera í lesarunum, tí líkt var til, at nú skuldi mark flytast í føroyskari søguskrijving.

Greinina skrivaði Jóhannes Johansen, ið just hefur fingið doktaraheiti við lærða háskúlan í Keypmannahavn vegna eina røð av gróðrarsøguligum ritgerðum. Innihaldið í teimum verður samanumtikið og útbýgt í ritgerðini »Studies in the vegetational history of the Faroe and Shetland Islands« (Føroya Fróðskaparfelag, Tórshavn 1985). Sum heitið sigur, er

høvuðsevnið í hesum ritgerðum sjálvsagt ikki spurningurin um búsetingarsøgu Føroya, men ivaleyst er tað viðgerð Jóhannesar av just hesum spurningi í ritgerðunum, ið hefur vakt mestan ans millum manna. Ritgerðirnar, ið áður eru útgivnar — tann fyrsta kom í 1971 — eru nú tættir í samlaða arbeiðinum. Hugsan Jóhannesar um føroyska landnámið er longu rokkin út til almenn tíðarrit og søgulig yvirlit, ið verða nýtt í føroysku skúlnum.

Tað er at fegnast um, at vísingalig granskingarúrslit rokka víða eftir stutta tíð, so fjöldin kann læra tey at kenna. Men so mugu hesi úrslit sjálvsagt eisini vera væl grundað — ikki minni í sliksom fori, tá talan er um nakað so kensluligt sum fyrstu búsetingarsøguna hjá einum landi. Men min fatan er at lýsing Jóhannesar av føroyska landnáminum, soleiðis sum hann sær tað av kanningum av plantusáð, er als ikki nóg væl grundað.

Lat meg byrja við at taka til framfærslu Jóhannesar, soleiðis sum hon er orðað í nevndu ritgerð á síðu 108: »Menniskju koma til Føroya. Talan er um tvey landnám. Tað fyrsta er um lei 650 e.Kr. Tað er ávist í Tjornuvík og Mykinesi. Í Mykinesi velta teir havra. Landmánsmennir eru helst irskir munkar, sum Dicuil (825 e.Kr.) skrivur um. Seinna landnámið er ávist í Høvi og fer har fram um leið 850 e.Kr. Hetta landnám er gjørt av norðbúgvum, so sum søgur siga frá. Teir velta bygg. Kjarr og stórturir hvørva av seyðabiti og

Jóhannes Johansen fekk nakað herfyri doktaraheiti við lærða háskúlan í Keypmannahavn vegna eina røð av gróðrarsøguligum ritgerðum.

finnast í dag bert á stóðum, har seyður ikki sleppur til.

Mangt bendir á, at Jóhannes byggir fatan sína á eina avoldaða mynd av elstu søgu Føroya, sum tykist liva enn millum manna. Tí er neyðugt, at vit fáast eitt sindur við hesa mynd.

Ein irskur høvundur, Dicuil, skrivaði umleið 825 eitt verk, ið er ein landafroðilig lýsing at kalla. Her umrøður hann nakrar oyggjar, ið liggja so mikið norðan fyri oyggjarnar úti fyri skotsku strondini, at tað tekur tvey sandøgur við góðum byrði at sigla til teirra. Síðani sigur hann frá, at nakrir einabúgvur, ið komnir eru úr Írlandi, hava búið á oyggjunum í nærum hundrad ár. Men nú — altso um tað mundið, tá hetta verður skrivað — umleið 825 — eru munkarnir, soleiðis verða einabúgvvarnir róptir, noyðdir til at rýma av oyggjunum undan norskum víkingum.

Dicuil nevnr ikki navn á oyggjunum. Og hóast talan sjálvsagt kann vera um Føroyar, so er tað, m.a. tí at vit hava ikki aðrar og meira álítandi keldur, ið kunnu styðja ella vátta hesa tulkning av orðum Dicuils, ikki rimiligt at leggja so stóran dent á hesa keldu, sum mangan verður gjørt. Vit eiga sjálvsagt ikki at vraka hesa keldu í sambandi við Føroya søgu. Hon m á aftur og aftur takast við í metingunum, soleiðis sum Jóhannes Johansen hefur gjørt. Men einsamall kann keldan ikki bera nóg.

Kortini er tað hendan keldan, og einki annað tilfar, ið er upprunin til ta vanabundnu søgumyndina, ið Jóhannes tykist byggja á. Tí tað er ikki søgan úr Íslandi, ið er stóðin undir teirri fatan, at norrøna búsetingin fór fram í fyrri helvt av 800-árunum. Tann hugborna Føroyingasaga, ið neyvnan skal metast sum ein mynd at skriva søgu, men heldur sum skaldskrijving, sigur einki av veruligum virði um hesar spurningar. Tá ið menn á sinni tíðarfestu norrønu búsetingina, bygdu teir ikki á nakað annað enn orð Dicuils um, at nú — altso umleið 825, tá hann skrivur frágreiðing sína, vóru norskir víkingar komnir til tær áður nevndu oyggjarnar. Og tað var eisini á hesum sera svikaliga og ivasama grundarlag, menn bygdu tað hugsunarstöði, at umleið 725 komu irskir einabúgvur, papar nevndir, til Føroya sum tey fyrstu menniskjuni. Árstalið 725 varð valt, tí Divuilei tekur soleiðis til, at hesir munkar vóru í oyggjunum »í hundrad ár«.

Líkt er til, at Jóhannes Johansen hefur sameint hesa gomlu og alt ov illa grundaðu mynd av eini búsetingarsøgu við tveimum ymskum landnámunum við tað, hann kann lesa úr sáðdiagrammunum sínum. Og av tí at tvær ymskar tíðarfestingar tykja vera á landnámsvæðingum (tað vil siga tað staðið í sáðdiagramminum, har broytingarnar í gróðrinum, ið standast av, at menniskju og húsdýr koma til tað staðið, ið

MONDUL

Nr 1

1986

1/2 ATE

Mondul er blað, sum Føroya Fornminissavn gevur út. Í fyrsta nummarinum í ár, sum kom út herfyri, eru áhugaverdar greinar um m.a. Føroya fyrstu búseting. Vit loyva okkum at prenta tvær greinar, sum Knud J. Krogh hefur skrivað og sum ritstjórin á Mondli, Bárður Jákupsson hefur týtt.

Ikki fyrr enn eitt størri tal av kanningum ymsastaðni frá í Føroyum er fingið til vega er tað ráðiligt at gera eina endaliga niðurstøðu um búseting í Føroyum undan norrønu niðurstøðuni heldur danin Knud Krogh, sum sjálvur hefur luttið í útgrevstri í Føroyum, eitt nú á Sandi. Myndin er annars úr Tjornuvík har hildið verður, at búseting hefur verið tíðliga í tíðini.